



Nem hajléktalan-könyvet akartam

A *Rükverc* című regénye már a tavalyi megjelenés után is lelkes fogadtatásban részesült, de a Katona József Színház bemutatója tette teljessé a sikert. A hajléktalan, mint főhős a színpadon, azt is jelenti, hogy egy félresöprenedő társadalmi gond nem hagyja magát zárójelbe tenni. Ön miért választotta ezt a témát?

Nem én választottam a témát, hanem – úgy két évvel ezelőtt – a téma választott engem, amikor nem tudtam folytatni, amit néhány hónappal azelőtt elkezdtem. Elment a kedvem a kedélyeskedéstől, a rafinált lakomák leírásától, amikor naponta vagy húszan dugták a markukat az orrom alá néhány forintért, amikor mást sem olvastam a lapokban, mint hogy hány gyerek éhezik, és hány millióan élnek a létminimum alatt. Egyre rosszabbul haladtam az írással, és ebben a borús hangulatomban megtaláltam egy felkérés, hogy az amerikai író, Charles Bukowski emlékére készülő kötetbe írjak én is egy novellát. Elővettem Bukowski könyveit, aztán Raymond Carverét is, és úgy

éreztem, otthon vagyok. Hőseik hétköznapi emberek, nem köldöknéző, folyton reflektáló, az emberiség sorsa fölött töprengő értelmiségiek. Gyakran alkoholisták, olykor bunkók, szinte mindig boldogtalanok, nemigen értik a világot, de nem is akarják annyira megérteni, inkább csak át akarják verni a naponta rájuk leskelődő halált. *Nagyon hasonlítottak ezek a figurák egy nagy szürke magyar panelház lakóihoz.* Erős párbeszédet találtam, azt a fajta nyelvi kopottságot, ami akkori hangulatomnak igazán megfelelt. Írtam is egy novellát, egy Vidra Zsolt nevű fickóról, aki a hetvenes évek elején egy éjjeli bárban pincér, ahol persze én is voltam pincér, éppen a hetvenes években. Ezzel kezdődött.

Amikor Budapest utcáit járjuk, lépten-nyomon találkozunk homlesszekkel. Van, akivel beszélő viszonyba, akár barátságba is kerülünk. Az arcukat kémlelve próbáljuk kitalálni mik, kik lehetnek ezelőtt? Vidra Zsolt élete és sorsa hogyan született meg?

Ahogy már mondtam, nem hajléktalantörténetnek indult a dolog, mint ahogy rendszerint a hajléktalanok élete sem annak indul, valaha ők is voltak boldogok, volt lakásuk, feleségük, munkájuk, vasárnap a családi asztal mellett rántott húst ettek, nyáron Lellére, a vállalt üdülőbe kaptak egy hét beutalót, ahol még egy gumimatracot is vettek, és azon lebegtek a vízen. Nem arra készültek, hogy hajléktalanként végezzék majd. Vidra, a tizennyolc éves pincér, az első novella hőse követelőzni kezdett. Izgatta, mi lenne vele harminc, aztán negyvenévesen, aztán kamaszként, meg gyerek is szeretett volna lenni. Így – az időben ide-oda ugrálva –, születtek az írások, egyre inkább kiadva egy novellafüzért, vagy akár egy laza szerkezetű regény fejezeteit. De itt még szó sem volt hajléktalan sorsról, csak kezdett kibontakozni egy velem egykorú lúzer élete. Tehát nem úgy ültem a gépem előtt, hogy most írok a hajléktalanokról. A fenéket! Írtam egy kisemberről, akiről kiderült, hogy végül hajléktalanná válik. Kiderült, ki volt az apja, anyja, lettek munkahelyei, és lassan, megálíthatatlanul csúszott lefelé, akár ez az ország. Mikor kirúgta a felesége a lakásból, inni kezdett, elvesztette a munkáját, és az utcára került, mint oly sokan mások. A halálát és a születését írtam meg legvégül.

Vidra Zsolt sorsa eleve elrendeltetett, vagy valamikor hibázott?

Nem hiszek az eleve elrendelésben, a szabad akarat, szerintem, működik a világban. Persze bizonyos keretek között. A különleges tehetségek bárholra kitörhetnek, de az átlagember is, a kereteken belül maradván, mégiscsak alakíthatja sorsát. Vidra hibázott is, és pechje is volt, mint oly sok embernek, de nem vezetett ez szükség-szerűen a hajléktalansághoz. Sok elágazás volt az életében – mint mindannyiunkéban – én pont ezekre koncentráltam a kötetben, azokat a csomópontokat próbáltam megírni, amikor valami lényeges történik vele: amikor utoljára boldog, utoljára beszél az anyjával, amikor éppen kirúgja a felesége, amikor majdnem gazdag lesz, de ehelyett kidobják az állásából. És persze Vidra olykor választhatott is, és ő rendszerint rosszul választott. Vagy csak rosszkor volt rossz helyen. Ha nem száll be a privatizációba, talán mostanában nyugdíjaznák portási állásából, ha nem megy haza egy nappal előbb az anyjától, akkor nem kapja rajta a feleségét, akkor nem dobja ki az aszszony, és lehet, hogy ma is biztonsági őrként tengeti az életét egy boldogtalan házasságban. Mint olyan sokan közülünk.

Bár most nagy sikerű a színházi előadás, én mégis a film jelenet-technikáját véltem felfedezni a könyv szerkezetében.

Nem csak ebben a könyvben, de a másik háromnál is jeleneteket láttam magam előtt, amikor írtam azokat. Ezért tűnhet filmszerűnek, hiszen a fejemben lévő filmjelenetet írom le. Nem a nyelv felől indulok, hanem a fejemben lévő mozi felől. Ehhez keresek aztán nyelvet, melynek segítségével minél inkább képes vagyok elmesélni az olvasómnak az én filmemet. Ezeknek a jeleneteknek, vágásoknak van eleje, közepe, vége, olykor csattanója, akár egy novellának. Így tudok írni, ezekből a fejezet-novellákból állnak össze a regényeim, ami nem túl modern dolog, de hát ezt tudom. Nem is erőltetem magam valami tölem idegenre.

A Makk, ászban egyes szám első személyben mesél, a Trüffel Milánban az 1933-53 évszám tűnik fel, és Vidra Zsolt 1953-ban szü-

letett, tehát egy idős Önnel. Lehet, hogy furcsának tartja kérdésemet, de mennyi az önéletrajzi elem, motívum a könyveiben?

A már közhelyként emlegetett Flaubert mondat jut az eszembe erről, hogy „Bovaryné én vagyok”, mert hát minden író ad magából valamit. Néha csak élete egy-egy szeletét valami mellékfigurának, vagy élete helyszíneit, vagy egy kellemetlen nagybácsiját saját gyerekkorából, szerelmeit, csalódásait, rettegését a kigyóktól, titkos vonzalmát valami perverzítés iránt. Persze olykor egy-egy fontos szereplője szinte végigéli, amit az író is bizonyos életszakaszában végigélt, ám ezek is mindig csak hasonlítanak ahhoz, inkább csak nyersanyagként nyúl az életéhez. De mindenki hozzányúl, az biztos. Én a *Vagyonregényben* nagyon sok elemet vettem saját vállalkozói múltamból, *A Makk ászban* a gyerekkorom helyszínét adtam a könyvnek (Kaposvárt), és néhány rokonomat (nagyszüleimet például), de a főhős, bár velem egykorú fiúcska, mégis egészen más, mint én voltam. Sokkal gátlásosabb, félénkebb, mint magam voltam akkortájt. És persze *Trüffel* hedonizmusában is sok van belőlem, de ő inkább olyan, amilyen én lennék néha, ha lenne elég bátorságom, hogy ledobjam magamról a polgári élet erkölcsi jármait. *A Rükverc* Vidrája pedig valóban annyi idős, mint én, és néha találkozik is az életünk, én is voltam pincér Siófokon, voltam kocsikísérő a húskombinátban, vádoltak meg gyerekkoromban igaztalanul töltőtoll lopással, de szerencsére apám nem ült börtönben, mint Vidráé, és én hőssémmel elmentémben továbbtanulhattam. Meg persze a fedelet sem vesztettem el soha a fejem fölül.

Szeret-e kísérletezni nyelvvel és formával vagy egy történet-töredék indítja el a képzeletét, netán egy jellem, egy személyiség működése izgatja?

Folyton keresem, hogy az elképzelt hőseim hogyan szólaljanak meg. Mivel nagyon kedvelem a párbeszédes formát, még fontosabb, hogy hiteles mondatok hagyják el a szereplőim száját. Amúgy a fejemben lévő mozikban is beszélnek már ezek az alakok. Az előző életeimben – mármint, mielőtt írni kezdtem közel ötven évesen – megismert figurák mondják a magukét. A fülemben ragadt rengeteg ilyen mondat, teszem azt, hogyan biztatja lovát egy Tüzép telep fuvarosa, vagy hogyan panaszkodik egy megesett pénztárosnő az éjszakai bolti leltáron, vagy mit mond egy államtitkár az elegáns étterem vécéjében, amikor a kézmosás közben a vesztegetésre szánt pénzzel teli borítékot a zsebébe csúsztatják.

Hogyan tovább? Bizonyára már következő írásán dolgozik.

Igen, szerencsére. Vagy sajnos. Ha jó lesz, szerencsére, ha nem, akkor sajnos. Mert az író nem tud mást egy idő után. Leül, és ír. Hozzászókkott, ez az élete. Akkor is, ha nincs különösebb mondánivalója, mert hát mi mást csináljon, ha egyszer író. Ezért van a könyvespolcokon annyi vacak kötet. És persze néhány nagyon jó, vagy zseniális is, de ez sajnos (vagy inkább szerencsére?) nagyon ritka. Nekem például ilyen ritka alkalom, ha megjelenik egy új Bodor Ádám kötet. Ritka és igen szerencsés alkalmak ezek. Szóval írok – nagyon bírom benne, hogy nem sajnos –, regényt a közelmúltról, mert még mindig izgat a rendszerváltás. És színdarabot napjaink kegyetlenségéről, a szolidaritás hiányáról, ahol igazi hősnak kell lenni ahhoz, hogy valaki normális emberként éljen.